

Maqolada olib borilgan ilmiy izlanishlardan kelib chiqib quyidagilarni taklif etamiz:

- Metodik model yaratish: Dars jarayonida kognitiv texnologiyalarni qo’llash uchun bosqichma-bosqich metodik model ishlab chiqish.
- Muammoli vaziyatlarni integratsiya qilish: Fanlararo va real hayotiy vaziyatlarni modellashtirib, darslarni interaktiv va amaliy tarzda tashkil etish.
- O’qituvchini fasilitator sifatida tayyorlash: O’qituvchilarni o’quvchilarning ijodiy fikrlashini rag’batlantiruvchi va ularni faol ishtirokchi qiluvchi rolga o’rgatish.
- Baholash tizimini takomillashtirish: Faqat natija emas, balki o’quvchilarning fikrlash jarayoni, tahlil qilish va yechim topish qobiliyatlarini baholovchi vositalarni joriy etish.
- Texnologik vositalardan foydalanish: Interaktiv dasturlar, simulyatsiyalar, onlayn laboratoriyalar orqali muammoli vaziyatlarni modellashtirishni kuchaytirish.

Kognitiv ta’lim texnologiyalari asosida muammoli vaziyatlarni modellashtirish va o’quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish zamonaviy ta’limning samarali strategiyasi bo’lib, u o’quvchilarda mustaqil fikrlash, muammo yechish va innovatsion yondashuv ko’nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati.

1. M.Raxmonova, O.Vaxobov, B.Baxodirov, E.Robiljonov “Muammoli ta’lim mashg’ulotlarini tashkil etish va boshqarish”. International scientific and practical conference. “Innovative management in the education system: international and national concepts”. 2024-yil 16-may. 564-bet.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11237369>
2. O.M.Yoqubov “Ijodiy fikrlash ko’nikmalarini rivojlantirish va ularni baholash xususida”. Multidisciplinary Scientific Journal. 2023-yil May. 395-bet.
3. S.A.Shamsiyev “Ta’limda divergent tafakkurni shakllantirish muammolari”. “Ijtimoiy va gumanitar ta’lim yo’nalishlardagi talabalarning kompetentligini oshirish: muammolar va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to’plami. Samarqand-2025. 23-24-may. 522-523-bet.
4. Sh.Kurbaniyazov, X.Allayorova “Ta’lim sifatini baholash jarayonini pisa xalqaro dasturi talablari asosida tashkil etish yo’llari”. International scientific and practical conference “Economics, management and digital innovation in education: modern trends and approaches”. 2024-yil 13-mart. 60-bet.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10799958>
5. Matkarimov A.M. “PISA” xalqaro o’quvchilarning savodxonligini baholash tadqiqotining rivojlanish bosqichlari, maqsad va vazifalari. Zamonaviy ta’lim. Jurnal. T.: 2020, 8 (93).
6. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework.
7. E.Tursunkulova “The effect of problem-based learning on cognitive skills in”. Frontiers in Education (2023).

BOSHLANG’ICH SINIF O’QUVCHILARINING JISMONIY TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHDA HARAKATLI O’YINLARNING AHAMIYATI

M.A.Asqarov
Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang’ich sinf o’quvchilarining jismoniy tayyorgarligini rivojlantirishda harakatli o’yinlardan foydalanishning pedagogik asoslarini amaliyotida o’zining yuqori samaradorligini va tarbiyaviy ahamiyati bilan ajralib turishini izohlab bergan

Kalit so’zlar: Ijodiy fikrlash, ilmiy-nazariy, madaniyat, koordinatsiya, mustaqillik, motivatsiya, tasavvur, chiniqish, moslashish, bellashuv, ruhiy rivojlanish, tabiiy sharoit.

ЗНАЧЕНИЕ ПОДВИЖНЫХ ИГР В РАЗВИТИИ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

М.А. Аскаров
Независимый исследователь

Аннотация: В данной статье раскрыты педагогические основы использования подвижных игр в развитии физической подготовленности учащихся начальных классов. Показано, что применение таких игр отличается высокой эффективностью и воспитательным значением в педагогической практике.

Ключевые слова: Творческое мышление, научно-теоретический, культура, координация, самостоятельность, мотивация, воображение, закаливание, адаптация, соревнование, психическое развитие, природные условия.

THE IMPORTANCE OF MOVEMENT GAMES IN DEVELOPING THE PHYSICAL FITNESS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

M.A. Asqarov
Independent Researcher

Annotation: This article explains the pedagogical foundations of using movement games in developing the physical fitness of primary school students. It highlights that the use of such games is distinguished by its high effectiveness and educational significance in pedagogical practice.

Keywords: Creative thinking, scientific-theoretical, culture, coordination, independence, motivation, imagination, hardening, adaptation, competition, mental development, natural conditions.

Bugungi zamonaviy ta’lim tizimida boshlang’ich sinf o’quvchilarining harakat tayyorgarligini shakllantirish va ularning jismoniy, ruhiy rivojlanishini ta’minlash muhim pedagogik vazifa sifatida namoyon bo’lmoqda. Bu jarayonda harakatli o’yinlardan samarali foydalanish pedagogik amaliyotda o’zining yuqori samaradorligi va tarbiyaviy ahamiyati bilan ajralib turadi. Harakatli o’yinlar nafaqat bolalarning jismoniy faolligini oshirish, balki ularning sog’ligini mustahkamlash, hayot uchun zarur harakat ko’nikmalari va malakalarini shakllantirish, shuningdek, ijodiy fikrlash va muloqot madaniyatini rivojlantirishda ham muhim o’rin tutadi.

Pedagogika fanida harakatli o’yinlarning nazariy va amaliy asoslarini chuqur o’rganish, ularni dars jarayoniga ilmiy asoslangan tarzda joriy qilish, o’quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda metodik tavsiyalar ishlab chiqish - bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Shu sababli, boshlang’ich sinflarda harakatli o’yinlarni tashkil etish va o’tkazishning ilmiy-nazariy va amaliy asoslarini o’rganish pedagogik ta’limotlar va zamonaviy texnologiyalar nuqtayi nazaridan alohida ahamiyat kasb etadi.

Bolalarning muntazam va mazmunan boy harakat faoliyati ularning jismoniy va ruhiy rivojlanishi, sog’lig’ini mustahkamlash hamda hayot uchun zarur harakat ko’nikma va malakalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bolalarda harakat tajribasini kengaytirish va boyitish maktabda jismoniy tarbiya o’qituvchisi oldidagi asosiy vazifalardan biridir [55; 7-11-b.].

Shu bilan birga, muntazam harakat faoliyati orqali bolalarda nafaqat jismoniy va ruhiy barqarorlik, balki mustaqil harakat qilish, o’z sog’lig’iga ongli munosabatda bo’lish, irodaviy va axloqiy sifatlar shakllanadi. Aynan harakatli faoliyat bolalarning ijtimoiy faolligini, jamoada ishlash va o’zaro muloqot ko’nikmalarini rivojlantiradi. Shu sababli harakat tajribasining boyligi va xilma-xilligi bolaning sog’lom, faolligi yuqori va ijodkor shaxs sifatida shakllanishida asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Boshlang’ich yoshdagi bolalar organizmining asosiy tizimlari aynan o’yin jarayonida eng faol va samarali rivojlanadi. Shu sababli harakatli o’yinlar boshlang’ich sinf o’quvchilarining jismoniy tarbiyasida eng muhim vositalardan biri sifatida e’tirof etiladi [83; 27-b.]. Shuningdek, o’yinlar davomida bolalar o’z harakat koordinatsiyasini, tezkorlik, chaqqonlik, muvozanat, kuch va chidamlilik kabi jismoniy sifatlarni samarali rivojlantiradi. O’yin faoliyati bolalarning muloqot, hamkorlik va jamoada harakat qilish ko’nikmalarini shakllantiradi, shuningdek, ular uchun tabiiy muhitda harakatlarni o’rganish va o’zlashtirish imkoniyatini yaratadi. Shu jihatdan ham harakatli o’yinlar nafaqat jismoniy, balki psixologik va ijtimoiy rivojlanishning muhim omili hisoblanadi.

A.Yu.Patrikeevning fikricha, kichik yoshdagi bolalar bilan mashg’ulotlarni bir xilda, zerikarli tashkil etish ularning tez charchashiga olib keladi. Shu sababli darslarni bolalar uchun qiziqarli, turli

harakatlar va yangi o‘yin elementlari bilan boyitib, ularni ijobiy his-tuyg‘ularga chorlaydigan tarzda o‘tkazish lozim. Bolalar harakat faolligini samarali rivojlantirish uchun qulay va rag‘batlantiruvchi sharoit yaratish muhim ahamiyat kasb etadi [109; 176-b.]. Bundan tashqari, mashg‘ulotlar mazmunini yangilab borish, o‘yinlarni turli qiyinchilik darajasida tashkil etish va bolalarda ishtirokchilik ruhini oshirish ularning harakatga bo‘lgan qiziqishini yanada kuchaytiradi. Shu tarzda tashkil etilgan mashg‘ulotlar nafaqat bolalarning jismoniy sifatlarini, balki ularning mustaqillik, ijodkorlik va tashabbuskorlik kabi shaxsiy fazilatlarini ham rivojlantiradi.

Bundan tashqari, o‘yin davomida bolalar o‘z kuch va tezlik imkoniyatlarini har safar sinab ko‘radilar, bu esa ularning o‘z-o‘ziga ishonchi va motivatsiyasini oshiradi. Doimiy takrorlanadigan harakatlar tufayli har bir bolaning individual rivojlanish sur‘ati va jismoniy ko‘rsatkichlari yaxshilanadi. Shu bilan birga, o‘yin jarayonida bolalar o‘zaro hamkorlik qilish, liderlik va o‘z fikrini himoya qilish kabi muhim ijtimoiy ko‘nikmalarni ham o‘zlashtiradilar. O‘yin qoidalariga amal qilish va ularni boshqa ishtirokchilar bilan kelishgan holda bajarish esa jamoaviy muhitda o‘z o‘rnini topishga yordam beradi.

8-10 yoshli bolalarda butun organizm faoliyatini boshqaradigan markaziy asab tizimi faoliyatida birinchi va ikkinchi signal tizimlarining rivojlanishi deyarli bir xil darajada bo‘ladi. Bu esa bolalarga bir vaqtda ham mantiqiy, so‘z orqali qabul qilish, ham konkret, obrazli va emotsional qabul qilish imkonini beradi. Shu tufayli bolalar realligidan osongina ajralib, xayol va fantaziyalar dunyosiga, ya‘ni o‘yin jarayoniga bimalol o‘tishlari mumkin [89; 49-b.]. Bundan tashqari, markaziy asab tizimidagi ushbu o‘ziga xoslik bolalarga o‘yin paytida harakat va tasavvur elementlarini oson uyg‘unlashtirish, yangi rollarni tez o‘zlashtirish va o‘z emotsiyalarini faol ifoda etish imkonini beradi. Natijada, bolalar o‘yin jarayonida mantiqiy fikrlash va ijodiy xayolni birgalikda rivojlantirib, o‘z shaxsiy tajribalarini ham boyitib boradilar. Shu jihatdan, o‘yin faoliyati bolalar uchun nafaqat jismoniy, balki intellektual va emotsional rivojlanish uchun ham tabiiy va qulay muhit yaratadi.

Harakatli o‘yinlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga jismoniy tarbiya berishda sog‘lomlashtirish va tarbiyaviy maqsadlarni amalga oshirishda juda katta ahamiyatga ega. O‘yinlar bolalar organizmining to‘g‘ri o‘sishi va shakllanishiga yordam beradi, ularning har tomonlama rivojlanishiga ko‘maklashadi. Shu sababli jismoniy tarbiya darslarida ko‘proq katta mushak guruhlarini ishga soladigan va yetarli darajadagi harakat faolligini ta‘minlaydigan harakatli o‘yinlardan foydalanish tavsiya etiladi. Mutaxassislar fikricha, boshlang‘ich sinf darslarida harakatli o‘yinlarga dars vaqtidan 40% gacha ajratish maqsadga muvofiq bo‘lib, ularni nafaqat zalda, balki ochiq havoda, hatto qishda ham o‘tkazish lozim [86; 250-b.].

Harakatli o‘yinlarning sog‘lomlashtiruvchi ta’siri bolalarning yurak-qon tomir va nafas olish tizimlarini chiniqtiradi, immunitetini kuchaytiradi va jismoniy harakatchanligini oshiradi. Keng mushak guruhlari ishtirokidagi harakatlar nafaqat bolalarning umumiy jismoniy holatini yaxshilaydi, balki ularning muvozanat, tezkorlik, muvofiqlashtirish va chidamlilik kabi muhim sifatlarini ham rivojlantiradi. Darslarni ochiq havoda tashkil etish esa bolalarni tabiiy sharoitga moslashishiga, chiniqishiga va sog‘lom turmush tarzini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli harakatli o‘yinlarni muntazam va xilma-xil tarzda qo‘llash pedagogik amaliyotda yuqori samaradorlikka erishishning muhim omili hisoblanadi.

Harakatli o‘yinlarning ahamiyati shundaki, ular bolalarda fazoda yo‘nalishni aniqlash ko‘nikmalarini shakllantirish, ilgari egallangan ko‘nikma va malakalarni mustahkamlash, shuningdek, jismoniy sifatlarini rivojlantirish uchun cheksiz imkoniyatlar yaratadi. Harakatli o‘yinlar bolalarning atrof-muhitda erkin harakatlana olish, fazoviy tafakkur va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. O‘yinlar jarayonida bolalar ilgari o‘zlashtirgan harakatlarni takrorlab, ularni yanada mukammallashtiradi va yangi jismoniy sifatlarini egallaydi. Bu esa bolalarning umumiy jismoniy va intellektual salohiyatini oshirishga, hayotga moslashuvchan va faol shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratadi.

Harakatli o‘yinlarning yana bir afzalligi shundaki, o‘yinchilar o‘z jismoniy tayyorgarlik darajasiga qarab yuklama intensivligini mustaqil boshqaradilar, dam olish uchun kerakli paytni tanlay oladilar. O‘yinlardagi bellashuv ruhi kuchli emotsional ko‘tarinkilik, barcha kuchlarni safarbar qilish va ish qobiliyatining ortishiga olib keladi, bolalar o‘yinga berilib, charchoqni ham sezmaydilar. Biroq, chidamlilik rivojlanishida charchoq bo‘lishi tabiiy bo‘lsa-da, o‘qituvchi yoki rahbar tashqi belgilar orqali haddan tashqari charchoqni oldini olishi va o‘z vaqtida yuklama intensivligi va hajmini kamaytirishi zarur.

Shuningdek, harakatli o‘yinlar orqali bolalar o‘z holatlarini va imkoniyatlarini mustaqil baholashni, tanaffus va dam olishni to‘g‘ri taqsimlashni ham o‘rganadilar. O‘yin jarayonida paydo bo‘ladigan bellashuv

muhiti bolalarda motivatsiyani oshirib, jismoniy va emotsional holatning yaxshilanishiga xizmat qiladi. Biroq, o’qituvchi har doim bolalarning holatini diqqat bilan kuzatib borishi, charchoq alomatlari paydo bo’lsa, mashg’ulot yuklamasini to’g’ri nazorat qilishi va kerakli vaqtda harakat intensivligini kamaytirishi lozim. Bu esa bolalarning sog’lom rivojlanishi va samarali o’yin jarayonini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Белоногова, Е. Н., Мельников, И. Ю., Дятлов, Д. А. Сравнительный анализ влияния различных форм двигательной активности на функциональные показатели сердечно-сосудистой системы и вегетативной регуляции у школьников младших классов [Текст] // «Теория и практика физической культуры», 2008. - № 4. - С. 7 - 11.
2. Гриженя, В. Е. Оптимизация двигательного режима младших школьников средствами подвижных игр и игровых упражнений [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. Е. Гриженя. - Малаховка, 2003. - 27 с.
3. Патрикеев, А. Ю. Подвижные игры: 1-4 классы: Методика проведения; Игры на улице и в помещении; Игры с предметами и без Изд.: ВАКО, 2007. - 176 с.
4. Ибрахимов С.У. Узлуксиз таълим тизимида “Уч босқичли спорт мусобақалари” ёрдамида ўқувчи-талабаларни комплекс ривожлантириш параметрларини кенгайтириш механизмлари. Пед.фан.ном.дисс. -Т., 2019. 45 б.
5. Макаренко, Н. В., Борейко, Т. И. Взаимосвязь нервных процессов и произвольного внимания у детей младшего школьного возраста [Текст] / Н. В. Макаренко, Т. И. Борейко // Физиол. журн. - 1993. - 39. - С. 80 - 87.
6. O’rmonjonov Azizbek Muhammadjon o’g’li. (2025). MAKTABGACHA TA’LIM YOSHIDAGI IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALAR UCHUN INKLYUZIV TA’LIM SHAROITIDA MUSIQIY TA’LIMNI TASHKIL ETISH METODIKASI. Kelajak o’qituvchisi - Kelajak Bunyodkori, 1(1), 470-475.
7. Ramziddin Tursunov. (2025). IJTIMOIIY ONG VA MA’NAVIYAT TUSHUNCHASI HAMDA UNING MAZMUN-MOHIIYATI. Kelajak o’qituvchisi - Kelajak Bunyodkori, 1(2), 36

LIRIK ASARLARDAGI OBRAZ TUSHUNCHASINI TAHLIL QILISHDA TADQIQOT METODLARINING AHAMIYATI

Ibroximova Dildora Nizomjon qizi

Namangan davlat pedagogika institute

O‘zbek tili va adabiyoti fakulteti 2- bosqich magistranti

ibroximovadildoraxon@com

Annotatsiya : Mazkur maqolada lirik asarlarda tadqiqot metodlarining ahamiyatli jihatlari, tahlil jarayonidagi metod tanlashning afzallik jihatlari , o’quvchilar uchun lirik asarlar tushuntirishning oson yo’llari haqida so’z boradi.

Kalit so’zlar : tadqiqot metodlari, germeneytik metod , psixologik metod, analitik metod , tarixiy – tipologik metod, Cho’lpon lirikasi.

THE IMPORTANCE OF RESEARCH METHODS IN ANALYZING THE CONCEPT OF IMAGERY IN LYRICAL WORKS

Ibroximova Dildora Nizomjon qizi

Second-year master's student of the Faculty of Uzbek Language and Literature at Namangan State Pedagogical Institute.

ibroximovadildoraxon@com

Annotation: This article discusses the significant aspects of research methods in lyrical works, the advantages of choosing appropriate methods during the analysis process, and the easiest ways to explain lyrical works to students.

Keywords:

research methods, hermeneutic method, psychological method, analytical method, historical-typological method, Cho’lpon’s lyrics